

УДК 911.3

В. Лисенко, асп.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Визначено роль і сутність інформаційного суспільства як об'єкту суспільно-географічних досліджень.

Determination of role and essence of informative society as object of human-geographical studies.

Постановка проблеми. ХХІ ст. характеризується переходом провідних країн світу від індустріальної економіки до інформаційної, посиленням тенденцій глобалізації економіки і культури, бурхливим розвитком процесів міжнародної інтеграції та регіоналізації.

Україна долучається до світового процесу формування нового, інформаційного суспільства. Реалії інформаційного суспільства дедалі відчутніше змінюють життя населення, викликають соціально-економічні трансформації. Тому потрібно вивчати і прогнозувати цей процес, аби мати можливість впливати на нього з найбільшою користю для соціально-економічного розвитку України та її регіонів.

В сучасному інформаційному світі дуже важливим є відношення до інформації та виробництва засобів інформаційної індустрії. На сьогодні географічне положення визначається не розташуванням країни відносно системи географічної зональності, джерел природних ресурсів, шляхів сполучення, а характером інтегрованості в інформаційні потоки і відношенням до інформаційної індустрії в її глобальному вимірі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням інформаційного суспільства в Україні займається Інститут інформаційного суспільства (О. Шевчук, О. Голубуцький), метою діяльності якого є актуалізація проблем інформаційного суспільства, запровадження інформатизації у різноманітних сферах життєдіяльності суспільства. Також вивчення даної проблеми проводить фонд "Інформаційне Суспільство України" (А. Колодчук, Л. Березовець, В. Масарік та ін.), який підтримує всебічний розвиток інформаційного суспільства в Україні шляхом реалізації проектів міжсекторального (держава, бізнес, громадськість та наукове середовище) співробітництва.

Метою статті є визначення ролі і сутності інформаційного суспільства як об'єкту суспільно-географічних досліджень. **Завданнями** є з'ясування суті інформаційного суспільства, особливостей його формування та розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Базовими поняттями, що використовуються для характеристики інформаційного суспільства як нового етапу розвитку людства є:

інформація – цей термін не має універсального визначення. Використовується і як синонім знань, і як синонім даних. Однак є специфіка, яку краще за все можна висловити через дієслово "інформувати", тобто сповіщати щось нове. Одержати інформацію означає одержати відповідь на якесь питання. Можна одержати інформацію, не маючи питання, в такому разі повідомлення є інформацією, якщо воно змінює картину світу, що склалася в уяві споживача;

інформаційні технології (ІТ), інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, відображення і використання інформації в інтересах її користувачів;

інформаційно-комунікаційна інфраструктура – сукупність територіально розподілених державних і корпоративних інформаційних систем, ліній зв'язку, мереж і каналів передавання даних, засобів комунікації і управління інформаційними потоками, а також організаційних

структур, правових і нормативних механізмів, що забезпечують їх ефективне функціонування;

інформатизація – сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки;

інформаційна індустрія – широкомасштабне виробництво інформаційних товарів і послуг різного типу на базі найновіших інформаційних технологій (від газет, часописів і книжок до комп'ютерних ігор і інформаційного наповнення (контенту) мереж). Воно складається з двох суттєво різних частин: виробництво інформаційної техніки (машин і обладнання) і виробництво безпосередньо інформації.

Інформаційне суспільство – це суспільно-економічне середовище, що характеризується:

- розвиненою інформаційно-комунікаційною інфраструктурою та прискореним розвитком високотехнологічних галузей економіки;
- широким доступом громадян до інформації, освіти, культурного надбання, можливостей роботи і спілкування;
- новими вимірами прав і свобод громадян;
- високими темпами економічного зростання.

Інформаційне суспільство суттєво змінює традиційні уявлення про працю, освіту, культуру, спілкування, соціально-політичне життя. Сьогодні якнайшвидше впровадження тих або інших рис інформаційного суспільства в теперішню суспільно-економічну систему – головне завдання політичних та професійних еліт найбільш розвинутих країн Європи, Америки, Азії.

У липні 2000 року під час зустрічі лідерів країн "великої вісімки" (G8) в місті Наго (префектура Окінава, Японія) було прийнято "Окінавську хартію глобального інформаційного суспільства". В ній розглянуто низку найважливіших питань, що мають визначити життя нашої планети в ХХІ ст. Це – використання можливостей цифрових технологій, подолання електронно-цифрового розриву, шляхи подальшого розвитку.

У грудні 2001 року Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію про проведення Всесвітнього Самміту з Інформаційного Суспільства (WSIS). Самміт було проведено у два етапи: перший – 10-12 грудня 2003 року в Женеві, другий – 16-18 листопада 2005 року в Тунісі. За підсумками роботи першого етапу самміту було прийнято Декларацію принципів та План дій, які визначили напрями подальшого розвитку інформаційного суспільства на всіх рівнях, а також визнали необхідність розробки і реалізації національних стратегій його розвитку в кожній конкретній країні. Другий етап самміту завершився прийняттям так званих Туніських зобов'язань і Програми для інформаційного суспільства. На самміті було визначено першочергові пріоритети формування інформаційного суспільства через створення систем електронного уряду (e-Government), е-здоров'я (e-Health), е-освіти (e-Learning) та інші пріори-

тети: електронна комерційна діяльність (e-Business), електронна зайнятість (e-Employment), електронна охорона навколишнього середовища (e-Environment), електронна наукова діяльність (e-Science), електронне сільське господарство (e-Agriculture).

Зважаючи на пріоритетність розвитку інформаційно-комунікативної сфери у загальнолюдському поступі, 27 березня 2006 року Генеральна Асамблея ООН прийняла Резолюцію, в якій проголосила 17 травня Всесвітнім Днем інформаційного суспільства.

У відповідь на європейські та міжнародні ініціативи у сфері формування глобального інформаційного суспільства та заохочення створення національних сегментів цього суспільства та на виконання завдань, декларованих Паризьким меморандумом щодо розвитку інформаційного суспільства у 2001 році в Україні був створений Інститут інформаційного суспільства. Головне завдання цього проекту – закладення основ для розвитку інформаційного суспільства, основних його елементів – електронного уряду, електронної комерції, електронних виборів.

В Україні відбувається формування правових засад побудови інформаційного суспільства. Прийнято закони "Про інформацію", "Про науково-технічну інформацію", "Про телекомунікації", "Про національну програму інформатизації", "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки"; Указ Президента України "Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій"; Постанову Кабінету міністрів України "Про затвердження Порядку формування та виконання регіональної програми і проекту інформатизації", "Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006-2010 роки".

Базовим законом в сфері інформації є Закон України "Про інформацію". Ним встановлюються загальні правові засади одержання, використання, поширення та зберігання інформації. Поширення дії закону на інформаційні відносини, які виникають у всіх сферах життя і діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації. Основними визначеними законодавчо принципами інформаційних відносин є гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації та свобода її обміну; об'єктивність, вірогідність інформації; повнота і точність інформації; законність одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

У законі України "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" визначено завдання, цілі та напрями розвитку інформаційного суспільства в Україні. Основними стратегічними цілями є: розробка та впровадження новітніх конкурентоспроможних ІКТ в усі сфери суспільного життя; забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення; використання ІКТ для вдосконалення державного управління.

Створення єдиного інформаційного простору держави неможливе без підвищення середнього рівня інформатизації регіонів. Потреби оперативного одержання і обробки великих обсягів різнопланової інформації визначають об'єктивну необхідність застосування в управлінській діяльності сучасних інформаційних тех-

нологій, насамперед, створення комп'ютерних регіональних і локальних баз і банків даних (БД і БнД), телекомунікаційних мереж для передавання даних і систем інформаційно-аналітичної підтримки прийняття управлінських рішень на всіх рівнях регіонального управління.

Проблеми соціально-економічного розвитку регіону повинні вирішуватись на основі комплексного підходу до прогнозування та планування, з поєднанням галузевого та територіального принципів, з урахуванням багатоаспектної інформації. Це, у свою чергу, потребує вирішення цілої низки питань пов'язаних з особливостями інформаційного забезпечення управлінських процесів, зокрема з великими обсягами інформації, великою кількістю джерел інформації, складним та багаторазовим перехрещенням безлічі інформаційних потоків, часто зі слабкою їх взаємодією або взагалі її відсутністю через те, що управління регіонами у більшості випадків виконується не одним, а сукупністю територіальних, галузевих та багатогалузевих органів, відсутністю уніфікованих документів в багатьох інформаційних потоках, відсутністю єдиної регламентованої системи показників функціонування регіонів.

Нині економічно розвинуті країни світу усіляко сприяють подальшому розвитку елементів інформаційного суспільства, а проблемою решти країн тією чи іншою мірою стає так званий "цифровий розрив" (або "інформаційна нерівність") – відставання у даній галузі. Основна загроза цього відставання у сьогоdnішніх умовах полягає у неминучому відсуванні такої країни на периферію світових процесів, гальмування її розвитку і перетворення її на залежного "донора" розвинених держав. Для України цей ризик залишається актуальним.

Одним з основних заходів для недопущення "цифрового розриву" є впровадження інформаційних та комунікаційних технологій у сфері освіти і науки. Для забезпечення виконання даного заходу прийнято Державну програму "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006-2010 роки". Основними завданнями програми є:

- впровадження інформаційних та комунікаційних технологій у навчальний процес і проведення наукових досліджень, забезпечення доступу до національних і світових інформаційних ресурсів;
- підвищення загальної інформаційної грамотності населення;
- оснащення навчальних закладів сучасним комп'ютерним та телекомунікаційним обладнанням;
- розвиток технологій дистанційного навчання і використання їх для запровадження в Україні системи навчання протягом усього життя.

Висновки. Розвиток інформаційного суспільства можливий лише на основі комплексного підходу, який включає стратегічне бачення інформатизації суспільства, чіткі пріоритети цієї інформатизації, координується із наявними соціально-економічними, політичними та культурними умовами держави й міжнародною практикою та пов'язується із розвитком економіки й країни в цілому.

1. Шевчук О.Б., Голобуцький О.П. Е-Ukraine. Інформаційне суспільство: бути чи не бути. – К., 2001. 2. Шевчук О.Б., Голобуцький О.П. Електронний уряд. – К., 2002.

УДК 528.94:2:004.9(476)(047.31)

Г. Озем, викл., А. Шавель, студ.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНФЕСІЙНОЇ СТРУКТУРИ ГРОДНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ

У статті розглядаються особливості формування конфесійної структури Гродненської області. Розглянуто територіальну організацію релігійного простору області, виявлено основні закономірності у поширенні релігійних громад в регіоні.

The features of formation of religious structures of the Grodno area are considered in this article. The territorial organization of religious space of area is considered, the basic laws in distribution of religious communities in region are revealed.

Гродненська область відрізняється більшою, в порівнянні із загальнореспубліканською, релігійністю населення. Згідно даних соціологічного опитування, проведеного в 2003 р. під егідою Ради у справах релігій і національностей Гродненського обласного університету, з релігією себе співвідносить 89,9% опитаних (середнереспубліканський показник – близько 50%). До православних себе віднесли 50,8% респондентів, до католиків – 31%. Про релігійність населення області можна судити за кількістю зареєстрованих громад.

На 01.01.2005 р. в області було зареєстровано 445 релігійних громад (близько 16% від республіканської чисельності), з яких 364 (82%) – громади традиційних для Білорусі конфесій (православ'я, католицизму, ісламу, греко-католицизму, іудаїзму, лютеранства), тоді як в загальнореспубліканській структурі релігійних громад перераховані вище конфесії складають лише 66%. У області зосереджено близько 39% громад Римсько-католицької церкви (РКЦ), 33% мусульманських і всього 9% протестантських громад.

Протестантизм в Гродненській області поширений значно менше, ніж в інших областях Білорусі. Характерною особливістю тут є і майже рівна кількість православних та католицьких громад (181 і 170 відповідно). Проте їх поширення територією області є досить нерівномірним.

З розпадом СРСР почався новий етап в розвитку релігії в Білорусі. Швидкими темпами відроджувалися традиційні релігії – православ'я і католицизм. Так, якщо 1.06.1992 р. в Гродненській області налічувалося 119 православних і 136 католицьких громад, то через півтора роки (1.01.1994 р.) їх чисельність склала відповідно 143 і 145. Потім темпи зростання знизилися, і в 2000 році кількість православних громад склала 170, а католицьких – 164. За цей період православ'я перевершило католицизм за чисельністю приходів. А в 2005 р. співвідношення громад вказаних конфесій склало 181 на 170 відповідно.

Значні зміни відбулися і з протестантизмом. Чисельність його громад зросла з 28 в 1992 р. до 32 в 1994 р., 87 в 2000 р. і 94 в 2003 р. Потім зростання зупинилося (у 2004 р. стільки ж), а до 1.01.2005 р. їх кількість зменшилася до 82. У територіальному аспекті конфесійна ситуація в Гродненській області протягом 1990-х рр. також змінювалася. При розгляді динаміки розвитку католицизму і православ'я в районному розрізі можна виділити райони найбільш і найменш інтенсивного виникнення релігійних громад. За період з 1.06.1992 до 1.06.2005 р. у Білоруської православної церкви (БПЦ) більше всього громад з'явилися в Лідському (9), Слонимському (8), Гродненському (6), Новогрудському, Щучинському, Волковиському (по 5 в кожному), Сморгонському (4), Берестовицькому, Дятловському районах і м. Гродно (по 3 в кожному). У решті районів – один або два. У РКЦ за цей період нових громад більше всього з'явилося в Лідському (7), Гродненському (6), Щучинському (3) районах, м. Гродно (4). У решті районів – по 1

або по 2, або не з'явилися зовсім. Як відмічено, БПЦ у пострадянський період в регіоні веде себе значно активніше у плані створення нових приходів, ніж РКЦ. Це пояснюється меншою (по відношенню з католицизмом) насиченістю території – результат утисків православ'я у період знаходження Західної Білорусі у складі Польщі. Територія області на початку 1990-х рр. виявилася значно забезпеченою католицькими приходами, що, вірогідно, викликало меншу потребу РКЦ у створенні нових громад. Водночас при розгляді співвідношення кількості релігійних громад двох домінуючих конфесій з чисельністю культових споруд, можемо спостерігати, що культових об'єктів у обох церкв більше, ніж громад (у 2005 р. 206 на 181 відповідно у БПЦ та 216 на 170 відповідно у РКЦ). Це дозволяє припустити, що дані конфесії не у повній мірі реалізували свій потенціал у забезпеченні віруючих приходами, а менша активність РКЦ в цьому пов'язана, у тому числі, з кадровою проблемою (у 2000 р. понад 70 ксьондзів були громадянами інших держав, переважно Республіки Польща). На території регіону діє 3 православних монастирі (чоловічий – у с. Жировичі Слонимського району, жіночий – в м. Гродно і в с. Богуші Сморгонського району), та 4 католицькі жіночі чернечі громади (в с. Каменка Щучинського району, м. Новогрудку, м. Ліді й м. Гродно), а також православні духовна семінарія і академія (с. Жировичі), православне духовне училище (м. Слоним) та римсько-католицька духовна семінарія (м. Гродно).

Змінилось за пострадянський період і співвідношення православних та католицьких громад в адміністративних районах області. У 1992 р. кількість католицьких приходів перевершувала чисельність православних приходів в містах Ліді і Слоним, у Волковиському, Вороновському, Гродненському, Ів'євському, Лідському, Островецькому, Ошмянському, Сморгонському і Щучинському районах (у 9 з 17), в м. Гродно співвідношення приходів наведених конфесій було рівним. У багатьох із цих районів різниця була доволі незначною (Вороновському, Гродненському, Островецькому, Ошмянському і Сморгонському). У 2005 р. таких районів лишилось всього 6 (Вороновський, Гродненський, Ів'євський, Лідський, Островецький, Ошмянський), однак в м. Гродно громад РКЦ стало на 1 більше, ніж православних. В Сморгонському і Щучинському районах співвідношення приходів даних конфесій стало рівним, різниця збереглась лише в Вороновському, Гродненському, Островецькому і Ошмянському районах.

Греко-католицька церква в Гродненській області представлена 2 громадами – у містах Гродно і Ліді.

Мусульманство пов'язано з місцями проживання татарського етносу (Гродненський, Ів'євський, Лідський, Новогрудський, Ошмянський, Слонимський, Щучинський райони і м. Гродно). Іудейські громади розташовані, як правило, в містах (Гродно, Ліді). Традиційні для Білорусі лютеранські громади наявні в Гродно (2) і Ліді (1).

Розвиток протестантизму у Гродненській області є доволі специфічним. Сильний вплив на населення тра-